

2. **Макаровська В. Р.** Адміністративно-правове регулювання виробництва та споживання генетично модифікованих харчових продуктів / В. Р. Макаровська // Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 – 18 квіт. 2008 р.). – С. 155 – 159.

3. **Мельничук О. Ф.** Законодавство та право в агропромисловому комплексі України : навч. посіб. / О. Ф. Мельничук, Н. М. Опольська. – Вінниця : Едельвейс і К, 2011. – 334с.

4. **Політика** України у сфері сільського господарства, біоенергетики та харчової промисловості – дослідження, висновки, рекомендації / за ред. Шрубенхоффа Х. [та ін.]. – К. : АДЕФ-Україна, 2009 – 384 с.

5. **Про державну** систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів : Закон України від 31 трав. 2007 р. № 1103-V. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1103-16.

6. **Herring J. R.** Miracle Seeds, Suicide Seeds and the Poor: GMOs, NGOs / Ronald J. Herring // Farmers and the State Land, Poverty, Social Justice and Development International Conference 9 – 14 January 2006.

List of references

1. **Aktualni** problemy pravovoho zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy : monohrafiia / O. M. Batiyhina, V. M. Zhushman, V. M. Korniienko [ta in.] ; za red. V. Yu. Urkevycha, M. V. Shulhy. – Kh., 2013. – 326 s.

2. **Makarovska V. R.** Administratyvno-pravove rehuliuвання vyrobnytstva ta spozhyvannia henetychno modyfikovanykh kharchovykh produktiv / V. R. Makarovska // Materialy II Vseukr. nauk.-prakt. конф. (m. Lviv, 17 – 18 kvit. 2008 r.). – S. 155 – 159.

3. **Melnychuk O. F.** Zakonodavstvo ta pravo v ahropromyslovomu kompleksi Ukrainy : navch. posib. / O. F. Melnychuk, N. M. Opolska. – Vinnytsia : Edelweis i K, 2011. – 334s.

4. **Polityka** Ukrainy u sferi silskoho hospodarstva, bioenerhetyky ta kharchovoi promyslovosti – doslidzhennia, vysnovky, rekomendatsii / za red. Shrubenkhoffa Kh. [ta in.]. – K. : ADEF-Ukraina, 2009 – 384 s.

5. **Pro derzhavnu** systemu biobezpeky pry stvorenni, vyprobuvanni, transportuvanni ta vykorystanni henetychno modyfikovanykh orhanizmiv : Zakon Ukrainy vid 31 trav. 2007 r. № 1103-V. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1103-16.

6. **Herring J. R.** Miracle Seeds, Suicide Seeds and the Poor: GMOs, NGOs / Ronald J. Herring // Farmers and the State Land, Poverty, Social Justice and Development International Conference 9 – 14 January 2006.

Надійшла до редколегії 24.04.14

Ольга МАТВЕСВА

Національна академія державного управління
при Президенті України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК ФАКТОРУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Досліджується категорія продуктивності праці з позиції необхідності підвищення конкурентоспроможності регіонів України. Аналізуються основні її показники, простежується динаміка їх зміни під впливом кризових явищ. Окреслюються шляхи підвищення продуктивності праці в умовах обмеженості ресурсів.

Ключові слова: державне управління, продуктивність праці, система управління продуктивністю праці, регіональна конкурентоспроможність, виробничі потужності підприємств, прискорений соціально-економічний розвиток.

Ольга Матвеева. Государственно-управленческий аспект анализа показателей производительности труда как фактора повышения конкурентоспособности регионов Украины

Исследуется категория производительности труда с позиции необходимости повышения конкурентоспособности регионов Украины. Анализируются ее основные показатели, прослеживается динамика их изменения под влиянием кризисных явлений. Очерчиваются пути повышения производительности труда в условиях ограниченности ресурсов.

Ключевые слова: государственное управление, производительность труда, система управления производительностью труда, региональная конкурентоспособность, производственные мощности предприятий, ускоренное социально-экономическое развитие.

Olga Matveieva. Public administration aspect of analysis of labor productivity indicators as a factor of regional competitiveness increasing in Ukraine

The article deals with the productivity category from the position of regions of Ukraine competitiveness improving need. The analysis of its key indicators, examination the dynamics of their change under the influence of the crisis is made. The ways of improving the productivity in conditions of limited resources are given.

Key words: public administration, labor productivity, labor productivity management system, regional competitiveness, production facilities of enterprises, accelerated social and economical development.

Досягнення високих темпів соціально-економічного зростання

є одним з найактуальніших завдань, що постає перед органами управління всіх рівнів, успішне вирішення якого забезпечить державі підвищення позицій конкурентоспроможності. Продуктивність праці відіграє в цьому процесі вирішальну роль, адже людський капітал має здатність трансформувати наявні ресурси, перетворювати їх на інвестиції в економічний розвиток. У зв'язку з цим дослідження засад підвищення продуктивності праці як фактору забезпечення посилення позицій конкурентоспроможності регіонів України є актуальним для науки державного управління.

У межах науки державного управління проблеми підвищення продуктивності праці досліджували М. А. Ажана, О. Г. Бондаренко, І. В. Дунаєв, С. В. Іванов, А. С. Іорданов, В. Л. Міненко, Л. А. Пашко, І. А. Сай. Наявна значна кількість досліджень даної проблематики і в межах економічної теорії, проте аспект підвищення регіональної конкурентоспроможності за рахунок продуктивності праці залишається недостатньо розробленим.

Мета статті полягає в дослідженні основних показників продуктивності праці як фактору підвищення конкурентоспроможності регіонів України, визначення шляхів її поліпшення в умовах обмеженості ресурсів.

Глибина, а також динамізм змін, що відбуваються останнім часом у національній економічній системі України, потребують переосмислення численних проблем управління, до яких належать і проблеми регулювання ринкових процесів, зокрема управління продуктивністю праці в регіонах. Динамічне й нестійке середовище, підвладне трансформаціям і швидким перебудовам, висуває перед системою управління продуктивністю праці все нові завдання, які вже не можуть вирішуватися на основі традиційного системно-орієнтованого менеджменту або прямого запозичення зарубіжного досвіду. Перехід до децентралізованого розвитку держави вимагає не стільки оптимізації ресурсів та мобілізації резервів, скільки системної трансформації підходів до управління ринковими процесами, що відбуваються в регіонах.

Сьогодні очевидно, що дослідження проблеми державного управління прискореним розвитком територій мають здійснюватися з позицій різних теорій, зокрема ринкової, інституційно-еволюційної, управління та самоорганізації, що дозволить трансформувати сучасну концепцію управління відповідно до потреб економічної системи, підвищувати національну конкурентоспроможність за рахунок внутрішніх засобів і ресурсів регіонів. Підвищення національної конкурентоспроможності за рахунок внутрішніх коштів і ресурсів, що може бути здійсненим завдяки застосуванню набору інноваційних інструментів і

технологій, є найважливішою метою стратегічного управління державою. Однак її досягнення вимагає зміни напрямку стратегічного вектора державного управління, пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів, трансформацію економічної, ринкової та управлінської сфер, розробку нових принципів стратегічної взаємодії суб'єктів управління всіх рівнів. При цьому людський капітал залишається найважливішим ресурсом, здатним забезпечити всебічний регіональний розвиток.

Розглядаючи регіон як складну, нерівноважну систему, що має значну кількість прямих і зворотних зв'язків, у якій переважають нелінійні, хаотичні процеси, виникають численні режими функціонування та самоорганізації населення, слід припустити, що ініціація будь-яких трансформацій повинна починатися «знизу», а не пропонуватися урядом. Завдання ж уряду полягає в інституціональному оформленні перетворень, що виникають на місцевому чи регіональному рівні еволюційним шляхом. Адже як будь-яка складна система регіон демонструє складну поведінку, що виявляється в здатності здійснювати множинні точкові переходи до різних режимів розвитку й функціонування, адаптуватися до різних умов існування, змінювати набір властивостей і характеристик.

Формування інноваційної системи управління продуктивністю праці на регіональному рівні, створення в її межах ефективної бази трансферу знань та їх застосування має стати найважливішою складовою стратегії державного управління соціально-економічним розвитком нашої держави. Адже ця система є самоорганізованою динамічною структурою, яка, проте, перебуває під впливом державної політики та пристосовується до дії адміністративних важелів управління нею.

У цілому ж управління продуктивністю праці в межах регіональних систем передбачає наявність державного супроводу організаційних і самоорганізаційних процесів, забезпечення їх гармонійної узгодженості, у результаті чого система має отримати здатність до саморегуляції та самофінансування, вироблення власних механізмів впливу на соціально-економічний розвиток.

Аналіз економічних процесів, що відбувалися в Україні в період 2000 – 2013 рр., показав, що нестабільне та неактивне економічне зростання було обумовлене, здебільшого, використанням сировинних ресурсів, застарілих виробничих потужностей і певного запасу робочої сили. До настання глобальної фінансово-економічної кризи все це дозволяло отримати відповідний ефект: зростання середньорічного темпу приросту валового внутрішнього продукту (табл. 1 – 3) [1], обсягів промислового виробництва та інвестицій в основний капітал.

Динаміка ВВП України за 2002 – 2013 рр., млн грн та дол. США

Рік	Номінальний ВВП (у фактичних цінах)			Номінальний ВВП в USD, млн дол. США		
	показник	абсолютне відхилення	відносне відхилення	показник	абсолютне відхилення	відносне відхилення
2002	225 810	–	–	–	–	–
2003	267 344	41 534	+18,4 %	–	–	–
2004	345 113	77 769	+29,1 %	64 928	–	–
2005	441 452	96 339	+27,9 %	86 309	21 381	+32,9 %
2006	544 153	102 701	+23,3 %	107 753	21 444	+24,8 %
2007	720 731	176 578	+32,5 %	142 719	34 966	+32,5 %
2008	948 056	227 325	+31,5 %	179 382	36 663	+25,7 %
2009	913 345	–34 711	–3,7 %	117 152	–62 230	–34,7 %
2010	1 082 569	169 224	+18,5 %	136 420	19 268	+16,4 %
2011	1 316 600	234 031	+21,6 %	165 239	28 819	+21,1 %
2012	1 408 889	92 289	+7,0 %	176 308	11 069	+6,7 %
2013 (за попередніми даними)	1 458 200	49 311,1	+3,5 %	183 360	7 052,32	+4,0 %

Таблиця 2

Динаміка ВВП України в розрахунку на душу населення з 2002 по 2013 рр., млн грн та дол. США

Рік	Номінальний ВВП на душу населення						Чисельність населення, тис. осіб
	значення, грн	абсолютне відхилення	відносне відхилення	значення, дол. США	абсолютне відхилення	відносне відхилення	
2002	4 704,0	–	–	–	–	–	48 003,5
2003	5 613,8	+909,8	+19,3 %	–	–	–	47 622,4
2004	7 299,2	+1 685,4	+30,0 %	1 373,2	–	–	47 280,8
2005	9 406,7	+2 107,5	+28,9 %	1 839,1	+465,9	+33,9 %	46 929,5
2006	11 665,6	+2 258,9	+24,0 %	2 310,0	+470,9	+25,6 %	46 646,0
2007	15 542,1	+3 876,6	+33,2 %	3 077,7	+767,6	+33,2 %	46 372,7
2008	20 545,7	+5 003,6	+32,2 %	3 887,5	+809,8	+26,3 %	46 143,7
2009	19 871,4	–674,4	–3,3 %	2 548,8	–1338,6	–34,4 %	45 962,9
2010	23 648,0	+3 776,6	+19,0 %	2 980,0	+431,2	+16,9 %	45 778,5
2011	28 851,5	+5 203,6	+22,0 %	3 621,0	+641,0	+21,5 %	45 633,6
2012	30 928,6	+2 077,0	+7,2 %	3 870,4	+249,4	+6,9 %	45 553,0
2013 (за попередніми даними)	32 463,0	+1 534,4	+5,0%	3 906,0	+35,6	+0,9%	45 361,3

Структура ВВП України за показником кінцевого використання за 2005 – 2012 рр., млн грн

Рік	Споживчі витрати	Відносне відхилення	Валове накопичення	Відносне відхилення	Експорт товарів та послуг	Відносне відхилення	Номінальний ВВП за рік	Відносне відхилення
2005	337 879	–	99 876	–	227 252	–	441 452	+27,9 %
2006	424 060	+25,5 %	134 740	+34,9 %	253 707	+11,6 %	544 153	+23,3 %
2007	558 581	+31,7 %	203 318	+50,9 %	323 205	+27,4 %	720 731	+32,5 %
2008	758 902	+35,9 %	264 883	+30,3 %	444 859	+37,6 %	948 056	+31,5 %
2009	772 826	+1,8 %	155 815	–41,2 %	423 564	–4,8 %	913 345	–3,7 %
2010	914 230	+18,3 %	199 918	+28,3 %	549 365	+29,7 %	1 082 569	+18,5 %
2011	1 105 201	+20,9 %	282 474	+41,3 %	707 953	+28,9 %	1 316 600	+21,6 %
2012	1 269 601	+14,9 %	257 335	–8,9 %	717 347	+1,3 %	1 408 889	+7,0 %

Однак із середини 2008 р. тенденція зростання вітчизняної економіки змінилася великомасштабним спадом, що стало наслідком світової кризи. Зниження темпів та обсягів виробництва відбулося в усіх промислових регіонах України, загострилися проблеми в реальному секторі, у фінансовій та соціальній сферах. Наприклад, у Дніпропетровській області, важливому промисловому центрі металургійного комплексу країни, продукція якого користується попитом майже в кожній галузі національної економіки [6], спад промислового виробництва за підсумками 2008 р. становив 8,6 % [2]. При цьому найбільше зниження зафіксовано в переробній промисловості (9,7 %), зокрема металургії, через падіння цін на відповідні види продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, а також у машинобудуванні. Відновлення завнтаження виробничих потужностей металургії та машинобудування області відбулося лише у 2010 р.: індекси промислової продукції становили відповідно 114,1 % та 161,7 % від попереднього року [2]. У наступні роки зростання цих індексів відбувалося повільніше. У післякризовий період (2009 – 2011 рр.) в області спостерігалось зростання безробіття в середньому на 0,5 % за рік, доходи обласного бюджету суттєво скоротилися, як і кількість реалізації інвестиційних програм. Рентабельність виробництва відновилося лише у 2011 р., досягнувши 12,1 %, у 2012 р. вона знову знизилася і становила 6,2 % [8].

Для прискорення відновлення економіки в регіонах України після структурної кризи стало необхідним вироблення довгострокової стратегії підвищення її ефективності та конкурентоспроможності. Набув розвитку новий підхід до

забезпечення економічного зростання, що ґрунтується на більш високій продуктивності праці, а не на сприятливій кон'юнктурі сировинного ринку.

Показово, що в радянський період за значних темпів індустріалізації українські території відставали від розвинених країн за продуктивністю праці. За роки ринкових реформ це відставання не тільки не було ліквідовано, але й помітно посилилося. На наше переконання, подолання такого відставання – ключове завдання розвитку України на найближче майбутнє. Воно має бути визнаним Урядом нашої держави: цей показник доцільно обрати як головний орієнтир під час розробки Концепції довгострокового соціально-економічного розвитку України.

Однак очевидним є і те, що багаторазове зростання продуктивності праці в основних секторах економіки уможлиблюється за рахунок технічного переозброєння підприємств, застосування новітніх інноваційних технологій та збільшення обсягу інвестицій.

Інвестиційна привабливість промислового виробництва України досі залишається низькою як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів. Ситуація, яка складається сьогодні в Україні, свідчить про те, що фінансові вкладення в технічне переозброєння промислових підприємств не є достатніми. За статистичними даними обсяг реалізованої промислової продукції України за 2013 р. становив 1 006 281 млн грн [7], при цьому капітальні інвестиції в промисловість становили всього 101 858,3 млн грн [3], тобто 1 % від обсягу реалізації продукції промислового виробництва. Що ж стосується джерел фінансування капітальних інвестицій у 2013 р. у їх обсязі переважали власні кошти підприємств (63,4 % у загальному обсязі інвестицій) [4]. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів було здійснено відповідно лише 2,5 та 2,8 % капітальних інвестицій [4].

Так, зміна власників, вливання фінансових коштів у модернізацію виробництва за програмами технічного переозброєння, оновлення парку обладнання на окремих промислових підприємствах сприяло стійкому приросту продуктивності праці та лідерства за цим показником серед українських виробників. Це сприяло оптимізації управління, запровадженню в експлуатацію нових об'єктів і обладнання, що забезпечило певне зростання обсягів виробництва й продуктивності праці за збільшення кількості зайнятих.

Водночас не на всіх промислових підприємствах України нині оновлюється парк. Серед основних причин, що стримують оновлення техніки і технологій, – дешевизна робочої сили на ринку

праці. Рівень оплати праці щодо її реальної продуктивності не можна вважати достатнім (при цьому така ситуація характерна для всіх секторів економіки та простежується в більшості регіонів України). Висока вартість нової техніки і відносна дешевизна робочої сили роблять більш вигідним збільшення виробництва шляхом додаткового найму працівників. Низька заробітна плата не стимулює підвищення продуктивності праці та підтримання її на досягнутому рівні, при цьому власник підприємства нічого не втрачає від того, що праця його робітників є малопродуктивною. Утворюється замкнене коло: дешевизна робочої сили не стимулює оновлення засобів виробництва, стримуючи тим самим зростання продуктивності праці [11, с. 150]. А низька продуктивність не створює економічних передумов для підвищення оплати праці.

Проілюструємо цю ситуацію на прикладі аналізу економічної активності населення та її відповідності рівню оплати праці. Щодо економічної активності населення України цей показник демонструє тенденцію до повільного зростання (табл. 4). Найвищий рівень економічної активності спостерігається для осіб віком 30 – 49 років, найнижчий – для молоді віком 15 – 24 років та осіб віком 60 – 70 років [9, с. 5].

Таблиця 4

Рівень економічної активності населення України за статтю, місцем проживання та віковими групами у I півріччі 2013 р., % до загальної кількості населення відповідної вікової групи

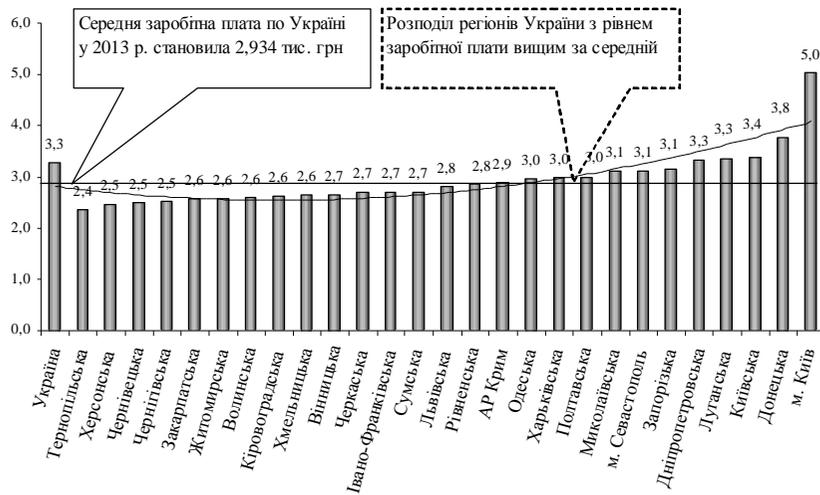
Групи населення	За питомою вагою, %	У тому числі за віковими групами, років						Працевдатного віку
		15 – 24	25 – 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 – 70	
Усе населення	65,1	39,1	81,1	85,6	85,8	67,4	23,7	73,2
Жінки	59,2	32,9	70,8	79,9	84,5	60,9	21,6	68,7
Чоловіки	71,6	45,1	91,0	91,4	87,2	75,5	26,7	77,7
Міське населення	63,7	35,8	82,0	86,6	85,8	64,9	16,5	73,0
Сільське населення	68,4	45,9	78,6	83,0	85,9	73,6	40,5	73,7

Зростання рівня зайнятості населення відбувається у всіх регіонах країни. Найбільше зростання зазначеного показника спостерігається в Івано-Франківській, Кіровоградській та Луганській областях. Максимальне значення цього показника в I півріччі 2013 р. було зареєстроване у м. Києві (64,5 %), а мінімальне – в Івано-Франківській області (55,4 %) [9, с. 5]. При цьому показовим є те, що серед зайнятого населення країни віком 15 –

70 років майже кожен п'ятий працює в сільському господарстві та промислового секторі, кожен шостий – у торгівлі [9, с. 5].

В аналізованому періоді в структурі зайнятих спостерігалось зменшення питомої ваги найманих працівників, при цьому частка працюючих у секторі самостійної зайнятості збільшилася.

Оплата праці найманих працівників у 2013 р. дещо варіювалася в розрізі регіонів (рисунок) [10].

Середня щомісячна заробітна плата за регіонами України у 2013 р., тис. грн

Середня заробітна плата в Україні у 2013 р. становила 2 934 грн у межах варіації від 2 400 тис. грн до 5 000 тис. грн. Найнижчий рівень оплати праці зафіксовано в західних регіонах України, найвищий – у м. Києві, Донецькій, Київській, Луганській, Дніпропетровській та Запорізькій областях. Очевидно, що найвищий рівень оплати праці спостерігається в промислових регіонах, де розташована переважна більшість виробничих підприємств України, проте і він не є достатнім порівняно зі зростаючими потребами у видатках.

Для виходу з такого становища необхідно, насамперед, збільшити мінімальний розмір заробітної плати. Це сприятиме підвищенню загального рівня оплати праці в економіці, змусить власників підприємств опікуватися підвищенням ефективності використання трудових ресурсів, а отже, і підвищенням продуктивності праці.

Ще одним джерелом підвищення продуктивності праці є використання інформаційних технологій. Інформаційні технології та знання (інтелектуальний капітал) у розвинених країнах нині стають досить визначальним фактором економічного зростання. Наприклад, досягнення значного (у середньому на 2,5 % на рік) та стабільного зростання продуктивності праці в США у другій половині 1990-х рр. було зумовлено спрямуванням інвестицій в інформаційні технології, наданням державної підтримки розвитку мережі Інтернет. Завдяки впровадженню інформаційних технологій високим темпів продуктивності праці досягли і такі країни, як Фінляндія, Ірландія, Швеція, Канада, Австралія [11, с. 151].

У сучасному національному вимірі інформаційні технології використовуються на більшості вітчизняних підприємств. Однак якщо врахувати той факт, що значна частина з них обмежується автоматизацією інженерної праці та облікових операцій, то можна говорити про наявність істотного потенціалу для підвищення продуктивності праці.

Не менш важливими факторами підвищення продуктивності праці на вітчизняних підприємствах є більш ефективне використання людського капіталу, удосконалення організації праці, виробництва й управління, структурні зміни виробництва. Одним зі шляхів вирішення цього завдання є формування виробничих кластерів. Так, у промислових регіонах України, зокрема у Дніпропетровській області, є ресурси та можливості для об'єднання зусиль металургії і хімічної промисловості. Крім того, Комплексною стратегією розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 р. було передбачено кластеризацію галузей економіки з високим потенціалом зростання – сільського господарства та будівництва [5]. Проте за 4 роки реалізації стратегії базовими галузями регіонального розвитку залишилися гірничо-металургійний комплекс, де працює 109 тис. осіб [5]. Тому кластеризація підприємств цієї галузі має на меті забезпечення модернізації базових виробництв, посилення виробничих потужностей за рахунок упровадження інновацій, підвищення якості і зниження собівартості продукції, а також упровадження ресурсозберігаючих та високоекологічних технологій. Відповідно до цього доцільним видається інтегрування підприємств по всьому ланцюжку виробничого процесу шляхом формування злагодженого приватно-корпоративного сектору, що дозволить подолати деіндустріалізацію української економіки й забезпечити збільшення продуктивності праці на виробництві. При цьому у формуванні вертикально інтегрованих структур провідна роль має належати не державі, а власникам підприємств.

Так чи інакше, в умовах обмеженості природних ресурсів резерви зростання продуктивності праці слід шукати, насамперед, у збільшенні капіталоозброєності, розвитку технологій, що забезпечують інтенсифікацію виробничого процесу. Звертаючись до засад класичної економічної теорії, слід зауважити, що залежно від тих чи інших напрямів економії виробничих ресурсів виділяються три види інтенсифікації: працезберігаюча, капіталозберігаюча та всебічна [11, с. 153]. Працезберігаюча інтенсифікація припускає, що нова техніка витісняє з виробництва робочу силу. У цьому випадку швидкість зростання обсягів випуску продукції випереджає темпи зміни чисельності працівників. Такий процес у широких масштабах відбувався в результаті першої промислової революції на індустріальній стадії виробництва. Капіталозберігаюча інтенсифікація передбачає застосування більш ефективних машин і устаткування, сировини і матеріалів, завдяки яким досягається економне витрачання засобів виробництва. Всебічна інтенсифікація передбачає використання всіх зазначених форм ресурсозбереження, у результаті чого досягається економія і трудових, і речовинних умов виробництва [11, с. 153 – 154]. Даний вид інтенсифікації сьогодні практично впроваджується в умовах розвитку високих технологій у більшості розвинених країнах. Усебічна інтенсифікація зумовлює якісне оновлення всього процесу розширеного виробництва.

Таким чином, джерелами економічного зростання мають стати збільшення економічно активного населення, нагромадження капіталу і технічний прогрес, що визначає стійкий рівень капіталоозброєності. Проте збільшення чисельності зайнятих працівників і фізичного обсягу капіталу сьогодні вже не можна вважати головними факторами економічного зростання: на перший план виходить прогрес техніки і технології. Новими факторами сталого економічного зростання та посилення позицій конкурентоспроможності стають інновації та знання, здатні забезпечувати високу продуктивність праці.

З огляду на вищенаведене можна зробити такі висновки:

– регіон є складною, нерівноважною системою, у якій виникає безліч зв'язків, що визначають напрями посилення його конкурентоспроможності. Людський капітал є визначальною ланкою цієї системи, продуктивність праці якої має здатність трансформувати наявні ресурси в інвестиції в економічний розвиток;

– аналіз ситуації, наявної сьогодні в економіці України, виявляє необхідність посилення ролі продуктивності праці у виробництві основних видів продукції. Нині економічне зростання базується на експлуатації застарілих виробничих потужностей і певного запасу

робочої сили, що не може забезпечити підвищення конкурентоспроможності регіонів;

– зростання продуктивності праці в основних секторах регіональної економіки має відбуватися за рахунок технічного переозброєння підприємств, застосування новітніх інноваційних технологій та збільшення обсягу інвестицій;

– основою економічного зростання регіонів сьогодні повинна стати підтримка розвитку людського капіталу, активізація впровадження високих технологій та інтегрування передових знань і наукових здобутків у виробничі процеси, що забезпечить високу продуктивність праці та, відповідно, поліпшення технічних характеристик вироблених товарів.

Список використаних джерел

1. **Валовый** внутренний продукт Украины : аналитическая справка Министерства доходов и сборов Украины. – Режим доступа : index.minfin.com.ua/index/gdp.

2. **Індекси** промислової продукції за основними видами діяльності за 2003 – 2012 роки : звіт Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу : www.dnprstat.gov.ua/statinfo/p/2013/p5.htm.

3. **Капітальні** інвестиції за видами економічної діяльності за 2013 рік : аналітична довідка Головного управління статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013.htm.

4. **Капітальні** інвестиції за джерелами фінансування за січень – грудень 2013 року. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/kindj/infin_u/infin04_13u.htm.

5. **Комплексна** стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року. – Режим доступу : prozapk.dp.ua/docs/2011.05.31.pdf.

6. **Металургійне** виробництво та виробництво готових металевих виробів – основний вид промислової діяльності області : звіт Головного управління статистики у Дніпропетровській області від 5 лип. 2013 р. № 04–13/2024. – Режим доступу : www.dnprstat.gov.ua/pres_vipuski/2013/07/8_07_13/METAL_PRESS.pdf.

7. **Основні** показники соціально-економічного розвитку України : аналітична довідка Головного управління статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/mp/op/op_u/op1213_u.htm.

8. **Рентабельність** операційної діяльності підприємств Дніпропетровської області за видами економічної діяльності. – Режим доступу : www.dnprstat.gov.ua/statinfo/f/2012_1/f6_k03.htm.

9. **Ринок** праці у I півріччі 2013 року : доповідь Державної служби статистики України від 17 жовт. 2013 р. № 09.2-26/323. – К. : ДССУ, 2013. – 27 с.

10. **Средняя** зарплата по Украине / М-во финансов Украины. – Режим доступа : index.minfin.com.ua/index/average.

11. **Ускова Т. В.** Управление устойчивым развитием региона : монографія / Т. В. Ускова. – Вологда : ИСЭРТ РАН, 2009. – 355 с.

List of references

1. **Valovyyi** vnutrenniy produkt Ukrainyi : analiticheskaya spravka Ministerstva dohodov i sborov Ukrainyi. – Rezhym dostupa : index.minfin.com.ua/index/gdp.

2. **Indeksy** promyslovoi produktsii za osnovnyu vydamy diialnosti za 2003 – 2012 roky : zvit Holovnoho upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskii oblasti. – Rezhym dostupu : www.dnprstat.gov.ua/statinfo/p/2013/p5.htm.

3. **Kapitalni** investytsii za vydamy ekonomichnoi diialnosti za 2013 rik : analitychna dovidka Holovnoho upravlinnia statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013.htm.

4. **Kapitalni** investytsii za dzherelamy finansuvannia za sichen – hruden 2013 roku. – Rezhym dostupu : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/kindj/infin_u/infin04_13u.htm.

5. **Kompleksna** stratehiia rozvytku Dnipropetrovskoi oblasti na period do 2015 roku. – Rezhym dostupu : profapk.dp.ua/docs/2011.05.31.pdf.

6. **Metalurhiine** vyrobnytstvo ta vyrobnytstvo hotovykh metalevykh vyrobiv – osnovnyi vyd promyslovoi diialnosti oblasti : zvit Holovnoho upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskii oblasti vid 5 lyp. 2013 r. № 04–13/2024. – Rezhym dostupu : www.dnprstat.gov.ua/pres_vipuski/2013/07/8_07_13/METAL_PRESS.pdf.

7. **Osnovni** pokaznyky sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy : analitychna dovidka Holovnoho upravlinnia statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu : www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/mp/op/op_u/op1213_u.htm.

8. **Rentabelnist** operatsiinoi diialnosti pidpriemstv Dnipropetrovskoi oblasti za vydamy ekonomichnoi diialnosti. – Rezhym dostupu : www.dnprstat.gov.ua/statinfo/f/2012_1/f6_k03.htm.

9. **Rynok** pratsi u I pivrichchi 2013 roku : dopovid Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy vid 17 zhovt. 2013 r. № 09.2-26/323. – К. : DSSU, 2013. – 27 s.

10. **Srednyaya** zarplata po Ukraine / M-vo finansov Ukrainyi. – Rezhym dostupa : index.minfin.com.ua/index/average.

11. **Ускова Т. В.** Управление устойчивым развитием региона : монографія / Т. В. Ускова. – Вологда : ISERT РАН, 2009. – 355 с.

Надійшла до редколегії 18.03.14

УДК 351.83

Олена МИХАЙЛЕНКО

Національна академія державного управління
при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ВІДРОДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Аналізуються результати соціологічних опитувань стосовно сімейних цінностей сучасної української родини. З'ясовуються пріоритети та напрями державної сімейної політики щодо відродження та збереження сімейних цінностей в Україні; пропонуються рекомендації органам державної влади щодо вдосконалення управлінської діяльності у сфері сімейної політики.

Ключові слова: сімейні цінності, ціннісні орієнтації, соціологічні опитування, державна сімейна політика.

Елена Михайленко. Возрождение семейных ценностей как важное направление государственной семейной политики Украины

Анализируются результаты социологических опросов относительно семейных ценностей современной украинской семьи. Определяются приоритеты и направления государственной семейной политики по возрождению и сохранению семейных ценностей в Украине; предлагаются рекомендации органам государственной власти по совершенствованию управленческой деятельности в сфере семейной политики.

Ключевые слова: семейные ценности, ценностные ориентации, социологические опросы, государственная семейная политика.

Olena Mykhaylenko. Revival of family values as an important element of the State Family Policy of Ukraine

The results of sociological surveys about family values of the contemporary Ukrainian family are analyzed. The priorities and directions of the state family policy on revival and preservation of the family values in Ukraine elucidated. The recommendations for public authorities to improve of the administrative activity in the field of family policy offered.

Key words: family values, value orientations, sociological surveys, state family policy.

Основними напрямками державної сімейної політики в Україні є формування у свідомості людей розуміння важливості ролі сім'ї в житті суспільства; сприяння відродженню традиційно міцної, працьовитої, економічно спроможної сім'ї; пропагування і забезпечення наступності поколінь [1].

Сім'я, сімейні цінності визначають здоров'я і соціальне